

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕНЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакція

Редакційна рада:

Тетяна БАЙБАРА, Іван БЕХ, Надія БІБІК,
Микола ВАШУЛЕНКО, Борис ЖЕБРОВСЬКИЙ,
Володимир КУЗЬ, Григорій НАУМЕНКО,
Тамара ПРОШКУРАТОВА,
Олександра САВЧЕНКО.

Редакційна колегія:

Михайло БОГДАНОВИЧ, Світлана БОЙЧЕНКО,
Борис ДРУЗЬ, Антоніна ЗАЙКА,
Наталія ЗАХАРЧУК, Олександр КИРИЧУК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (редактор відділу),
Анатолій КОСТЕЦЬКИЙ, Лідія КОЧИНА,
Людмила ЛІЩИНЬСЬКА (редактор відділу),
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (відповідальний
секретар), Лариса МАНЮК, Віра МЕЛЕШКО,
Галина МИШАСТА, Ізоolda НІЗЕЛЬСЬКА
(заступник головного редактора, редактор
відділу), Алла ПРИСЯЖНЮК, Юлія ПРИХОДЬКО,
Катерина ПРИЩЕПА, Світлана САВЕЛЬЄВА,
Валентина СЕМИЧЕНКО, Олександр СКРИПЧЕНКО,
Володимир ТИМЕНКО, Тамара ТКАЧЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Михайло ЧЕМБЕРЖІ,
Наталія ЧЕПЕЛЄВА, Лідія ЩЕРБАКОВА,
Людмила ЯКИМЕНКО, Тетяна ЯРЕМЧУК
(редактор відділу), Галина ЯРОШ.

Літературний редактор-коректор

Ярослав КУШНІРЮК.

Комп'ютерна верстка

Олена КОЗЛОВА.

Набір

Галина МУЗИЧЕНКО.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 27.05.2003. Формат 84x108/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Тираж 24455 прим. Зам. 0104306.

Адреса редакції: 04211, Київ,
вул. Мате Залки, 6-В,
тел./факс 419-55-16,
e-mail: pochatkova@ukrpost.net

Видруковано в Державному видавництві
«Преса України». 03047, Київ, просп. Перемоги, 50
http://www.pressa.kiev.ua/. Якість друку повністю відпо-
відає наданому видавцем видавничому оригіналу.
Папір надано ТОВ «Енеїда».

ЗМІСТ

Освіта III тисячоліття

Корсак К. Педагогічні виміри — XXI: співбесіди, іспити, тести.....1

Психолого-педагогічний практикум

Охрімчук Р. Багатолика агресія.....4
Кравець Н. Засвоєння знань дітьми, які мають труднощі у навчанні.....7

Методика і практика

Калмикова Л., Харченко Н. Психолінгвістичні й лінгвометодичні
підходи до змісту формування у першокласників мовленнєвих
умінь і навичок міркувати.....11
Призулик Н. Комунікативний потенціал уроків роботи
з дитячою книжкою.....14
Вашенко В., Призулик Н. Вже прокинувся? Стрибай!.....17
Гуцан Л. Етнодизайн українських трудових традицій і звичаїв.....18
Тименко В., Шевченко В. Творимо світ казковий — метеликовий.....20
Фоломєєва Н. Алгоритми авторської технології естетичного
виховання дітей засобами музики.....21

Нова чотирирічна початкова школа

Науменко В. Про новий навчально-методичний комплект
з читання для 2 класу.....23
Гайдамака О., Калініченко О., Масол Л. Календарне планування
до програми "Мистецтво", 1 клас.....28

Новій школі — нові підручники

Малихіна О. Авторська програма з російської мови.....32

Обговорюємо нові підручники

Кирилова О. Про розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності
за букварем Вашуленка М.С., Скрипченко Н.Ф.34

Літературознавча пропедевтика

Мовчун А. Запрошуємо у світ літературних термінів.....35

Юним читайликам

Нєлїнь Т. Казки великого міста.....39

Здоров'я дітей — багатство нації

Зубалій М., Савченко А. Ефективна форма підвищення рухової
активності учнів початкових класів.....43

З історії педагогіки

Яворська С. Методична концепція Якова Чепіги.....44
Козак І. Оригінальні прийоми навчання дітей грамоти
за звуковим методом.....47

Батьківський всеобуч

Зелінська Т. Феномен залежної любові у відданих сім'ях.....49

Освіта вчителя

Кловак Г. Педагогічне дослідження як важлива складова
діяльності вчителя у творчій спадщині В.О.Сухомлинського.....52
Ізмаїлова Е. Особливості музичного виховання дітей
в кримськотатарській школі.....55
Башинська Т. Проектувальна діяльність — основа взаємодії
вчителя та учнів.....58

Нам пишуть

Калініна Е. Підготовка до проведення лялькових вистав
силами молодших школярів.....59

Рецензії, вігдуки

Онищук Л. Оволодівайте "золотим правилом" взаємин:
"Стався до людей так, як ти хочеш, щоб вони ставилися до тебе!"61

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

Методика і практика

Поміркуй, чому...? Доведи свою думку, подаючи приклади з власного досвіду, ...з художнього твору.

Поясни, навіщо...? Наведи приклади з власних спостережень.

Чому ти думаєш, що...? А я думаю інакше. Переконай мене, що ти міркуєш правильно.

Опорою для побудови учнями міркувань будуть такі синтаксичні конструкції:

*Я вважаю, що..., тому що (бо, через те що)... Ось чому...
Я думаю, що... По-перше... По-друге... Тому (таким чином)...*

*Я думаю, що... Оскільки..., то... Отже...
На мою думку..., бо є таке правило... Ось тому...
Я вважаю... Ось як про це сказано в тексті (казці, загадці)...*

Я вважаю, що..., тому що... Наприклад...

Використання учнями подібних синтаксичних конструкцій допоможе їм на практичному рівні оволодівати композицією міркування, а також специфічними мовними засобами зв'язку його структурних частин.

Отже, якщо дитина засвоює структуру речень, тобто узагальнені моделі певних синтаксисем, які необхідні для побудови міркування, якщо наводиться як зразок досконала модель міркування у необхідному синтаксичному оформленні, що й робить її міркуванням, то в дитини формуються й розвиваються мовленнєві навички самостійно створювати міркування. Надалі, вивчаючи й осмислюючи мовні одиниці, структури, поняття, спостерігаючи над своїм мовленням (так звана рефлексія особистої мови), учні поступово формують і закріплюють мовленнєві уміння створювати міркування.

✓ КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УРОКІВ РОБОТИ З ДИТЯЧОЮ КНИЖКОЮ

НАТАЛІЯ ПРИТУЛИК,

аспірантка Інституту педагогіки АПН України

Визначення комунікативної лінії як однієї з провідних у навчанні української мови школярів є заслугою сучасних освітніх документів (Державні стандарти, програми з української мови для початкових класів). Це є результатом підвищеної уваги до забезпечення рівномірного та паралельного розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності, як репродуктивних — слухання-розуміння, читання — так і продуктивних — говоріння, письмо.

Читанню та письму завжди приділялася належна увага в методиці, а от слухання-розуміння та, деякою мірою, й говоріння лишалися поза нею. Безперечно, всі уроки рідної мови мають слугувати плацдармом для формування аудіативних умінь та розвитку усного мовлення. Серед них найбільш широкі обрії для здійснення цієї мети розкривають уроки роботи з дитячою книжкою (уроки позакласного читання), комунікативний потенціал яких ставимо за мету розкрити в цій статті.

Звичайно, ці уроки є найпершою і найважливішою стежиною, що приводить дітей у широкий, розмаїтий, цікавий та захоплюючий світ дитячої літератури; на них, під час ознайомлення з різножанровими дитячими творами, плекається альтруїзм, розгортається дитяча фантазія, уява та мрія. Під впливом яскравих літературних образів народжуються думки. Літературні твори хвилюють, зворушують дитячі душі, змушують розмірковувати, вчать співпереживати, жити; на їх матеріалі виховується в синтезі національне й загальнолюдське. Цей всеохоплюючий емоційний вплив і виховує в душі дитини любов до читання книжок. Але одночасно з виховною та розвивальною метою на уро-

ках роботи з дитячою книжкою досягається і ряд навчальних цілей, передбачених програмою. У навчальному посібнику "Методика викладання української мови" (за ред. С.І.Дорошенка) даються рекомендації щодо проведення зазначених уроків. Проте є потреба детальніше розглянути їх комунікативний потенціал, що ми й намагаємося зробити на матеріалі першого класу, оскільки саме в цьому класі зазначені завдання постають найбільш гостро.

На уроках підготовчого етапу (в 1 класі) робота з дитячою книжкою орієнтовно має таку структуру:

- 1) коротка підготовча бесіда, проведення словникової роботи;
- 2) виразне читання твору;
- 3) відтворення прослуханого, обговорення прочитаного;
- 4) розгляд дитячої книжки, в якій надруковано твір, відшукування його;
- 5) рекомендація щодо читання книжок удома. (Методика викладання української мови: Навчальний посібник / С.І.Дорошенко, М.С.Вашуленко, О.І.Мельничайко та ін. — К.: Вища школа, 1989. — С. 330).

Особливо сприятливими для розвитку комунікативної діяльності першокласників є 2, 3 та 4-й етапи уроку, хоча деякі її аспекти реалізуються й на інших, наприклад, під час словникової роботи, яка проводиться перед слуханням твору (1-й етап). Хоча в цьому випадку повноцінне мовлення не продукується, проте ознайомлення учнів з новими словами, які зустрінуться в тексті, їх значенням, правильною вимовою, сприяє формуванню вмінь, що є невід'ємними компонентами мовленнєвої комунікації. Так, під час ознайомлення дітей із книжкою Г.Бойка "Веселинки" учні не лише зможуть активізувати мислительну діяльність під час відгадування загадок, а й матимуть змогу повправляти свій артикуляційний

апарат у процесі промовляння скоромовок (учитель має добирати їх залежно від наявності тих чи інших вимовних вад в учнів свого класу), а також поповнити словниковий запас, вивчивши декілька віршів напам'ять (у статті не ставиться за мету докладно описати весь арсенал методів та прийомів роботи над формуванням частково мовленнєвих умінь).

Поки учні самостійно читати ще не навчилися, твори з книжок, з якими вони ознайомлюються на уроці, виразно читає вчитель. Після слухання доцільно проводити роботу над формуванням аудіативних умінь, перевіряючи розуміння прослуханого за допомогою:

— тестових запитань, які стосуються фактичного змісту твору (хто? що? де? коли? як?) та встановлення логічних зв'язків між його елементами (серед декількох варіантів відповідей на такі запитання учні мають обрати той, що відповідає змістові прослуханого). Перевагою цього способу перевірки є те, що першокласникам, які на свій вік мають ще досить бідний словниковий запас, дається орієнтація-підказка. Використовуючи її під час відповіді, учні виконують на початковому етапі не два завдання: дати правильної відповіді на запитання та дібрати слова для її висловлення, що являє певну складність, а одне; у процесі цього виду роботи школярі також збагачують та активізують словниковий запас;

— малюнків до твору (серед них треба вибрати той, що відповідає прослуханому фрагменту та пояснити вибір);

— графічного тесту (графічне зображення або замальовування окремих епізодів відповідно до змісту твору, наприклад: "Намалюйте саме таку..., яка була у ...") — перевага останніх двох способів перевірки розуміння прослуханого пов'язана із предметністю мислення учнів шестирічного віку та перевагою кінестетичного сприймання.

Передбачене програмою формування вміння добирати заголовки (в даному випадку обрати серед пропонуєваних той, який відповідає змістові) до прослуханих (прочитаних) текстів (вміння виділити головну думку та висловити її лаконічно) теж можна вважати своєрідною перевіркою розуміння сутності прослуханого.

Етап відтворення та обговорення сприйнятого на слух зазвичай відбувається у вигляді бесіди з фрагментарним переказуванням змісту твору. Необхідно пам'ятати, що лише в тому випадку, коли переказ буде вмотивованим та зорієнтованим на слухача, його можна вважати комунікативним. Наприклад, опрацюючи українську народну казку "Вовк та семеро козенят", можна запитати в учнів: "Про що розповіло матусі-козі маленьке козенятко, яке сховалося від вовка за півч? Розіграймо його зустріч з козою". В ході такої роботи учень змушений буде відтворити фрагмент казки. Переказувати казку чи оповідання можна сусіду по парті, уявному молодшому братику або сестричці, мамі або бабусі "по телефону" (іграшковому), казковому гостю, присутньому на уроці. У різних випадках він повинен звучати по-різному, з урахуванням особливостей кожного із слухачів.

Під час роботи з дитячою книжкою "Котилася торба. Українські дитячі ігри" (К.: Веселка, 1990) учні ознайомлюються з народними іграми. Деякі з них ("Лис" (с.29), "Мак" (с.6) тощо), які містять діалоги, доцільно розучити, а потім, на перервах, розіграти. Після розучування учні мають повторити їх правила (інструкції), щоб "уміти навчити друзів у дворі". У цій книжці є і лічилка "Котилася торба...", яку, завчивши напам'ять, діти зможуть використовувати під час організації гри.

Прослухані казки чи оповідання доцільно інсценувати (в програмі вимагається відтворення діалогів за ролями). Зважаючи на те, що інсценування є різновидом рольової гри, яка є найбільш властивим видом діяльності в шестирічному віці, його використання на уроках сприймається учнями з особливою цікавістю та захопленням. На початковому етапі першокласники (особливо ті з них, які прийшли до школи володіючи лише російською мовою) можуть зачувати репліки героїв напам'ять і лише відтворювати їх з потрібною інтонацією під час розігрування (репліки героїв казки "Ріпка" (окреме видання — К.: Веселка, 1989), української народної пісні "Ходить гарбуз по городу" (окреме видання — К.: Гроно, 1995), а згодом, імпровізуючи, самостійно добирати лексику реплік, необхідну для передачі змісту повідомлюваної в оповіданні або казці інформації. Під час інсценування необхідно звертати увагу на орфо-епічно правильну вимову слів, вживання українських звертань у формі кличного відмінка, наприклад:

1. "Ходи, бабусю (доню, Хвіночко, Варварко, Сірочко), не лежи (не біжи), ріпку вирвати поможи!" (казка "Ріпка");

2. "Не їж мене, зайчику-лапанчику (вовчику-братику, ведмедику-братику, лисичко-сестричко)" (казка "Колобок");

3. "Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила чи ти їла?", "Ні, дідусю, я не пила, я й не їла..." (казка "Коза-дереза");

4. "Півнику-братику, одчини!", "Мій котику, мій братику! Несе мене лиска..." (казка "Котик і Півник").

Для інсценування найкраще підходять казки, а також невеличкі оповідання повчального характеру, які містять діалоги. Під час їх розігрування учні засвоюють норми поведінки, а також активізують лексику побутової тематики, що сприяє її вживанню в повсякденні під час виникнення схожих життєвих ситуацій.

Опрацьовуючи з учнями такі твори, бажано спонукати вихованців до розмірковувань, які б одночасно активізували і мислительну діяльність, і мовленнєву, наприклад:

— *Що б ви сказали на це, якби були на місці героя? Як по-іншому можна б було вчинити, що сказати, щоб уникнути бійки (сварки) тощо? Як би ви пояснили це героям, які вчинили неправильно (нечесно, несправедливо) тощо? Спробуйте це зробити (розігрування в парі).*

— *Подумайте, як інакше можна заспокоїти ... Спробуйте це зробити (можна розіграти в парі).*

Під час проведення цієї роботи бажано створити сприятливі умови для висловлення дітьми якомога більшої кількості ідей (варіантів розв'язання запропонованої ситуації). По-перше, це розширить коло мовленнєвих ситуацій для вибору адекватної мовленнєвої поведінки в кожній з них і, по-друге, сприятливо

вплине на виховання моральних якостей учнів, адже, як переконують психологи, моральна поведінка "виникає лише під час пошуку дитиною різних варіантів рішення" і засвоюється лише за умови "критичного, вибіркового ставлення дитини до правила". (О.Л. Кононко. Соціально-емоційний розвиток особистості. — К.: Освіта, 1998. — С.102.) З цієї метою можна застосувати метод "мозкового штурму": висловлення максимальної кількості різноманітних ідей за мінімальний проміжок часу, за умови, що їх критика заборонена (схвалюються всі, навіть дуже незвичайні).

Можна запропонувати учням проаналізувати мовленнєву поведінку героя (*— Чи можна ... назвати ввічливим (вдячним)? — Які слова він забув сказати під час зустрічі (на прощання...)?*), вигадати або пригадати ситуацію з власного життя, в якій ці слова були б доречними (наприклад, слова ввічливості), розіграти ці ситуації в парах. Така робота сприяє розвитку діалогічного мовлення, мислення та уяви.

Під час цієї роботи можна одночасно формувати передбачені програмою уявлення про силу голосу, темп мовлення, розвивати інтонаційні вміння. Наприклад, навчаючи учнів аналізувати прочитане (в інтонаційному плані), пропонувати відповідно інтонувати репліки героїв:

— Якщо він поспішав, швидко біг, то як він звернувся до друга: швидко чи повільно говорячи? Якщо зрадив, коли його побачив, то привітався тихо, спокійно чи голосно, весело? Продемонструйте, як саме.

Або навпаки, спонукаючи учнів промовляти репліку героя, ставити її в інші ситуативні умови:

— А якби герой був боягузом, тоді як би він промовив ці слова? Продемонструйте.

В інсценуванні бажано задіяти якомога більшу кількість учнів класу. Якщо ролей на всіх не вистачає, декількох першокласників можна призначити на роль "суфлерів", які мають бути готовими підтримати героя, у випадку, коли той не справляється зі своєю роллю, а всі інші можуть озвучувати явища природи (вітер: у-у-у..., дощ: *кряп-кряп-кряп...*), вид транспорту (якщо герой їде), вправляючи у такий спосіб звуковимову учнів.

Щоб школярам було цікавіше інсценувати, а також з метою запобігання швидкому стомленню учнів, можна запропонувати виготовлення "капелюшків" для дійових осіб із заздалегідь підготовлених учителем деталей (наприклад, скріпити кінці паперової смужки з наклеєним на ній зображенням героя (вовка, ведмеда, лисиці) канцелярською скріпкою або приклеїти зображення героя на вже склеєну з обох кінців смужку).

Розігравати казку можна також за допомогою театру ляльок або плоских фігурок героїв, озвучувати яких мають самі вихованці.

Особливістю діалогічного мовлення є спонтанність його виникнення, що вимагає від мовців вміння миттєво й адекватно реагувати на кожну нову (незаплановану) попередню репліку свого співрозмовника. Для цього необхідним є не тільки вміння уважно його слухати, а й прогнозувати, передбачувати, деякою мірою, зміст репліки-відповіді співбесідника на свою, тобто бути спроможним здійснювати так звані процеси випереджувального синтезу та імовірнісного про-

гнозування. Дослідження мовлення першокласників підтверджує, що в них ці функції розвинені ще на досить низькому рівні. Саме тому їх треба розвивати як на рівні репліки, так і на рівні висловлювання. З цією метою на уроках роботи з дитячою книжкою під час опрацювання діалогів учням доцільно ставити запитання типу: *"А що б ти відповів на запитання героя, якби був на місці його друга? Що б він міг тобі відповісти на це?"* Розвиткові творчого мислення та мовлення сприятимуть дофантазування (прогнозування) кінцівок "безкінечних" казок, яке можна проводити під час ознайомлення учнів з книжкою Марійки Підгірянки "Безкінечні казочки" (К.: Гроно, 1998):

Скажу, дітки, вам казочку:
Приніс зайчик дров в'язку,
Поколов їх дрібненько,
Зварив юшку швиденько.
Юшка була солодка —
Моя казка коротка.

— Якби в цей час поряд пробігав їжачок, що б зробив зайчик, якби він був: а) ввічливим та гостинним; б) жадібним?

— Як би він це зробив? (Можна розіграти зустріч їжачка та зайчика).

— Як їжачок міг би потім віддячити зайчикові за гостинність?

Ще послухайте й п'яту:
Вбіг хлопчина в п'ятну,
У болоті по вуха,
Бо він маму не слуха.
А що далі — не знаю,
Хіба маму питаю.

— Чи слухняним був хлопчик? Що наказувала мама? Що могло статися, чому хлопчик був у болоті по вуха? Розгляд малюнка до казки, його озвучування:

— Що могла на це сказати мама? Яким голосом вона говорила? А хлопчик? Що він міг би пообіцяти їй? З ким із вас щось подібне траплялося? (Можна розіграти розмову мамі з хлопчиком).

На етапі розгляду ліксторованого матеріалу книжки з метою розвитку діалогічного мовлення учням можна запропонувати розглянути малюнок (якщо на ньому зображено героїв, які спілкуються між собою), пригадати епізод прослуханого твору і озвучити розмову (доцільно організувати її розігрування в парі). Наприклад, розглядаючи малюнок до казки "Фарбований лис" І.Я.Франка (І.Я.Франко. Фарбований лис. — К.: Веселка, 1994. — 23 с. (окреме видання) на с. 13, де зображена розмова лиса із тваринами, пропонується провести таку бесіду:

— Розгляньте малюнок. Хто на ньому зображений? — Що відбувається? (Лис розмовляє із мешканцями лісового царства.)

— Звірі підійшли до фарбованого лиса відразу, як побачили його, чи пізніше? Чому?

— А чого боявся лис? Про що він благав звірів?

— Хто перший із тварин наважився йому відповісти: ведмідь, вовк чи кабан? Про що він запитав у лиса?

— Якщо ведмідь боявся "невідомої істоти", то яким голосом він говорив? Хто спробує так промовити ці слова?

— Що відповість ведмедю лис? (Далі учні призначаються на ролі звірів і розігрують фрагмент прослуханої казки).

На цьому ж етапі — етапі розгляду книжки, її обкладинки — мовленнєва діяльність активізуватиметься під час розмірковування над зв'язком заголовка твору, обкладинки та ілюстрацій книжки. Можна запропонувати придумати ілюстрацію до обкладинки книжки та словесно її "зобразити".

Пізніше, коли першокласники вже певним чином оволоділи українським мовленням, можна організувати в парах іншу роботу: давати завдання, яке мають виконати спільно, попередньо домовившись між собою про деталі його виконання (психологи стверд-

жують, що в 6—7-річному віці, поряд із пізнавальними мотивами, провідними є мотиви ділового співробітництва), наприклад, спільно намалювати малюнок із зображенням певного епізоду твору. При цьому дуже важливо стежити за тим, щоб учні в парах спілкувалися між собою українською мовою (а не російською або суржиком).

Працюючи таким чином з дитячою книжкою, вчитель має змогу розвинути комунікативне мовлення учнів (діалогічне та монологічне), а також виховати в них любов до книги шляхом емоційного введення вихованців у чарівний і цікавий світ твору, який вони відчуватимуть, яким перейматимуться, ставлячи себе на місце його героїв під час інсценівок казок та оповідань.

ВЖЕ ПРОКИНУВСЯ? СТРИБАЙ!*

**ВАЛЕРІЙ ВАЩЕНКО,
НАТАЛІЯ ПРИТУЛИК**

Звуки [и]. [ч]

Дивний рибалка

Кіт хотів спіймати рибку.
Теж без зайвих балачок
Вудку взяв та хліба скибку,
Ще відерце і сачок.

Так швидесенько зібравшись,
Рано-вранці по росі,
Він на озеро подався,
Де водились карасі.

День ловив, та жодна риба
Не чіплялась на гачок
Не повірите! На ньому
Був відсутній черв'ячок.

Звуки [і]. [р]

Скоромовка

"Грискою" Іру Лариса дражнила:
Іринка не в міру солодке любила.
А Іра "Індіком" її величала,
Бо часто на Іру Лариса бурчала.

Звуки [й]. [ч]

Іжачкова родина

Іде поїзд, рейки сяють,
За вікном гаї мигтять,
Пасажири вже чекають,
Хто ж їх буде зустрічатъ.
Ось і Київ. Іжачок
Вдяг новенький піджачок,
Він пероном походжає,
Іжачиху виглядає.

Іжачата на зупинці
Всі чекають на гостинці.
Й не даремно: із мандрівки
Мама їм везе гаївки.

Звуки [й]. [ў]

Скільки всього котів?

Кіт худий йоржів ловив,
Сірий — смажив, товстий — їв.
Ще був кіт, який дримав,
Ще, — який підсак тримав.
Чорний їсти не хотів,
Скільки ж там було котів?

Звук [к]

Перетворення

Чимало ліг в норі жив кріт,
Та виліз, щоб пізнати світ,
Повз нього курка пробігала
І букву "ер" в крота склювала.
Він заявчав, а вже по тім
Побіг шукати новий дім.
Чи знає хто, у чому ж річ?
Чому це кріт наш любить піч?

Звуки [л]. [л']

Ластівка лігала над ланами,
Для малят своїх комах ловила,
А лисичка бігала ярами,
Лисенятам мишенят носила.
Кожна мама про дитину дбає,
І піктується, і їжу здобуває.

Звук [м]

Зрозуміла

Милочці маленькій мама говорила,
Щоб немитих ягід дівчинка не їла.
Мамину науку Мила зрозуміла:
Ягоди малини з милом всі помила.

Звуки [н]. [н']

Порозумілися

Якось Ніна Нелю запитала:
— Мамі вже сюрприз приготувала?
День народження у мамі вже на носі,
Ну, а ти не чухаєшся й досі.
Неля глянула на ніс своєї неньки:
— Та ж нема на носі нічогенько,
І чого б я чухатися мала:
Хіба мене муха покусала?

Звук [о]

Неслухняний окунець

Окунь в озері купався.
А чи можна, не питався.
Мама окуню: "Дивись,
В ополонку не зірвись".
Окунь маму не послухавсь,
В ополонці грався, плюхавсь,
Та й ударився об лід.
Лиш тоді опам'ятався —
Маму слухатися слід.

Звук [п]

Ввічливий півень

Півень раз, попивши кави,
Подзвонив додому паві.

Півень паву привітав,
Півень паву запитав:
— Добрий день, шановна паво,
Не піти б нам на виставу?

Звуки [р]. [р']

Рита вже доросла

Наша Рита вже доросла —
Борщ варитиме сама.
Мама-кухар — на роботі,
Брата й тата ще нема.

Ось вона картоплю мие,
Кришить моркву і буряк,
Воду гріє, лле олію —
Мама Риту вчила так.

Борщ зварила, все зробила,
Зараз можна і пограти,
Доки прийде брат зі школи,
Із роботи — мама й тато.

Як Рита курей рахувала

Рита курей у дворі годувала,
Зерна пшениці і рису давала.
Кури пшеницю охоче клювали,
Рисові зерна чомусь не чіпали.

Рита терпляче курей рахувала,
Раз, два, три..., Раз, два, три..., —
все починала.

Кури ж на місці не хочуть стояти,
Як же їх дівчинці порахувати?

Чистомовка

Ар-ар-ар — ось нарешті ти й школяр,
ра-ра-ра — і до школи йти пора,
ри-ри-ри — друже, свій портфель бери,
ал-ал-ал — ручку, олівець, пенал,
ар-ар-ар — пензлик, фарби і буквар.

Звуки [с]. [с']. [ў]

Скільки синів у Семена?

Дід Семен разом з синами
Брали сіно за млинами:
Син Сергій траву косив,
Син Сашко її сушив.
Вже сухе Степан згрібав,
Син Остап — в стіжки складав.
Олексій — в причеп грузив,
У садibu Влас возив,
До хліва заносив Стас,
Дід радів: "Оце запас!.."
Все зібрали за сім днів,
Скільки ж мав Семен синів?

Продовження буде.

*Продовження. Початок див.: Початкова школа, №5 за 2003 р.